

VOL 2, No 52 (52) (2020)

The scientific heritage

(Budapest, Hungary)

The journal is registered and published in Hungary.

The journal publishes scientific studies, reports and reports about achievements in different scientific fields.

Journal is published in English, Hungarian, Polish, Russian, Ukrainian, German and French.

Articles are accepted each month.

Frequency: 24 issues per year.

Format - A4

ISSN 9215 — 0365

All articles are reviewed

Free access to the electronic version of journal

Edition of journal does not carry responsibility for the materials published in a journal.

Sending the article to the editorial the author confirms it's uniqueness and takes full responsibility for possible consequences for breaking copyright laws

Chief editor: Biro Krisztian

Managing editor: Khavash Bernat

- Gridchina Olga - Ph.D., Head of the Department of Industrial Management and Logistics (Moscow, Russian Federation)
- Singula Aleksandra - Professor, Department of Organization and Management at the University of Zagreb (Zagreb, Croatia)
- Bogdanov Dmitrij - Ph.D., candidate of pedagogical sciences, managing the laboratory (Kiev, Ukraine)
- Chukurov Valeriy - Doctor of Biological Sciences, Head of the Department of Biochemistry of the Faculty of Physics, Mathematics and Natural Sciences (Minsk, Republic of Belarus)
- Torok Dezso - Doctor of Chemistry, professor, Head of the Department of Organic Chemistry (Budapest, Hungary)
- Filipiak Pawel - doctor of political sciences, pro-rector on a management by a property complex and to the public relations (Gdansk, Poland)
- Flater Karl - Doctor of legal sciences, managing the department of theory and history of the state and legal (Koln, Germany)
- Yakushev Vasilij - Candidate of engineering sciences, associate professor of department of higher mathematics (Moscow, Russian Federation)
- Bence Orban - Doctor of sociological sciences, professor of department of philosophy of religion and religious studies (Miskolc, Hungary)
- Feld Ella - Doctor of historical sciences, managing the department of historical informatics, scientific leader of Center of economic history historical faculty (Dresden, Germany)
- Owczarek Zbigniew - Doctor of philological sciences (Warsaw, Poland)
- Shashkov Oleg - Candidate of economic sciences, associate professor of department (St. Petersburg, Russian Federation)

«The scientific heritage»

Editorial board address: Budapest, Kossuth Lajos utca 84,1204

E-mail: public@tsh-journal.com

Web: www.tsh-journal.com

CONTENT

BIOLOGICAL SCIENCES

Mikeladze I., Sharabidze A.

THE INVASIVE POTENTIAL OF *MACLURA TRICUSPIDATA* IN THE KOLKHETI LOWLAND (WEST GEORGIA) 3

Shammadov A.R., Bakhshaliyeva N.

EVALUATION OF THE RESISTANCE ON GENETICAL AND BIOCHEMICAL PARAMETERS AT SOME NON-TRADITIONAL PLANTS COLLECTED FROM VARIOUS ... 7

Egorova A., Nigmatullina A., Kalinnikova T.

THE PERSPECTIVES OF APPLICATION OF FREE-LIVING SOIL NEMATODE *Caenorhabditis elegans* TO EVALUATE BIOLOGICAL ACTIVITY OF PLANT EXTRACTS13

Trofimova N.

PROBLEMS OF STUDY OF THE DEFENSIVE AND EXPLORATION RAT BEHAVIOR IN MAZES TO ASSESS THE LEVEL OF ANXIETY IN EXPERIMENTAL FEAR CONDITIONING RESEARCH16

EARTH SCIENCES

Rybalova O., Bryhada O., Korobkina K., Gorban A.

METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE ASSESSMENT OF THE LIFE'S QUALITY OF THE POPULATION 24

PEDAGOGICAL SCIENCES

Koehn N., Domberg E.

THE PROBLEM OF CONTINUITY OF PRESCHOOL AND PRIMARY MUSIC EDUCATION IN UKRAINE 28

Kapinus O.

CONCEPT AND COMPLEX METHODOLOGY OF FORMATION OF PROFESSIONAL SUBJECTIVITY OF FUTURE OFFICERS AT THE STAGE OF PRIMARY PROFESSIONALIZATION 31

Shikunov I., Ovchinnikov Yu.

ANALYSIS OF THE TRAINING PROCESS IN AKD JUMPS BY A STUDENT-ATHLETE 36

Oleynik T.

PROFESSIONAL SELF-EFFICIENCY OF FUTURE PERFORMERS: THEORETICAL ASPECT 41

Fedorov A.

ON THE QUESTION OF ACTIVITIES OF A SOCIAL TEACHER IN THE FRAMEWORK OF SOCIAL - PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL SERVICE 44

PHILOLOGICAL SCIENCES

Smirnova O., Protsukovich E.

STAGES OF WORK WITH LISTENING AT FOREIGN LANGUAGE CLASSES WITH POWER ENGINEERING STUDENTS 46

Khalafian L.

ANGLICISM AS A MARKER OF THE MODERN YOUTH SLANG (BASED ON THE RUSSIAN LANGUAGE) 49

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

Kulikova T.

RISKS AND THREATS TO PSYCHOLOGICAL SAFETY OF SCHOOLCHILDREN UNDER THE CONDITIONS OF A MULTICULTURAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT 52

EARTH SCIENCES

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

Рибалова О.В.

*Національний університет цивільного захисту України,
доцент, канд. техн. наук, доцент,*

Бригада О.В.

*Національний університет цивільного захисту України,
доцент, канд. техн. наук, доцент*

Коробкіна К.М.,

*Національний університет цивільного захисту України,
студентка*

Горбань А.В.

*Національний університет цивільного захисту України,
Студентка*

METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE ASSESSMENT OF THE LIFE'S QUALITY OF THE POPULATION

Rybalova O.

*National University of Civil Defence of Ukraine
Associate Professor, PhD, Associate Professor*

Bryhada O.

*National University of Civil Defence of Ukraine
Associate Professor, PhD, Associate Professor*

Korobkina K.

*National University of Civil Defence of Ukraine
Student*

Gorban A.

*National University of Civil Defence of Ukraine
Student*

Анотація

В статті розглянуто методи визначення якості життя населення в різних країнах світу. Сучасні методи оцінки якості життя населення розглядають економічні, соціальні і демографічні показники розвитку регіонів. В роботі показана необхідність визначення ризику для здоров'я населення як екологічної складової якості життя.

Abstract

The article considers the methods of determining the life's quality of the population in different countries. Modern methods of assessing the life's quality of the population consider economic, social and demographic indicators of regional development. The paper shows the need to identify the risk to public health as an environmental component of life's quality/

Ключові слова: якість життя, інтегральні показники, ризик для здоров'я населення.

Keywords: life's quality, integrated indicators, risk to public health.

Відповідно до концепції сталого розвитку якість життя громадян є найвищим критерієм ефективності функціонування держави.

На 29-й сесії Статистичної комісії ООН був затверджений мінімальний перелік національних даних соціальної статистики, рекомендованих робочою групою з міжнародних статистичних програм і координації Економічної та Соціальної ради ООН як показники рівня життя. До цього набору відносяться такі показники [1]:

- чисельність населення з поділом за статевою ознакою, віком і (якщо необхідно) етнічними групами;
- середня очікувана тривалість життя при народженні з поділом за статевою ознакою;
- материнська смертність;

- частка дітей з вагою при народженні менше ніж 2,5 кг і з поділом за статевою ознакою;

- середня тривалість навчання в школі (повних років) з поділом за статевою ознакою і, якщо це можливо, майновим становищем;

- валовий внутрішній продукт на душу населення;

- середньодушовий дохід домогосподарств (його рівень і склад);

- вартість мінімального продовольчого кошика, необхідного для задоволення потреб у їжі;

- частка безробітного населення з поділом за статевою ознакою;

- співвідношення зайнятої частини і загальної чисельності населення з поділом за статевою ознакою і секторами економіки;

- доступ до питної води;
- забезпечення санітарно-гігієнічними умовами життя;
- забезпеченість житлом (кількість кімнат, крім кухні і ванної кімнати, що припадають на одну особу).

В Україні, у 70-80-ті роки багато вчених присвятили свої роботи проблемі «оцінки якості життя»: С.М. Кабакова, Г.І. Фільваров, Г.І. Смоляр, Н.М. Демін та ін. У 80-х роках був запропонований "індекс фізичної якості життя" (ІФЯЖ). Його виводять як середню величину з рівня грамотності, передбачуваної тривалості життя й рівня дитячої смертності. Деякі аспекти якості життя містяться у складі параметрів індексу людського розвитку, а саме: найважливіший показник якості життя людини – здоров'я людини, а також багато показників соціальної складової якості життя.

Соціальна складова якості життя людини виражає такі сторони, як рівень економічного розвитку та цивілізованості суспільства, політичні відносини, особливості економіки та ідеології, ступінь соціальної та духовної свободи, рівень матеріального добробуту населення.

Окрім соціальної та екологічної складової поняття "якості життя" має ще й вимір, укорінений у ментальній сфері, тобто з соціально-психологічними установками індивідуума. Саме тому для кожного народу якість життя асоціюється з різним змістом і сприйняттям, тобто є поняттям індивідуальним. Але поняття «якість життя» містить і декілька загальних показників, наприклад якісний стан навколишнього середовища.

Отже, якість життя – це високо інтегрована характеристика розвитку суспільства, яку визначають соціальні, економічні та екологічні складові, закладена у ментальній сфері.

Показники, що враховують вчені при оцінці якості життя дуже різноманітні тому, що поняття «якість життя» є соціологічною категорією, що виражає задоволення матеріальних і культурних потреб людей: якість харчування, комфорт житла, якість освіти, охорони здоров'я, сфери обслуговування, навколишнього середовища, структура рекреації, ступінь задоволення потреб в об'єктивній інформації, змістовному спілкуванні, знаннях, творчій праці, рівень стресових станів, структуру розселення й т.п. Якість життя, поряд з укладом і рівнем життя, визначає умови способу життя людей.

На сьогоднішній день Всесвітня організація охорони здоров'я пропонує оцінювати якість життя відразу за декількома параметрами:

- фізичні (енергійність, утома, фізичний дискомфорт, сон і відпочинок);
- психологічні (самооцінка, концентрація, позитивні емоції, негативні переживання, мислення);
- ступінь незалежності (повсякденна активність, працездатність, залежність від ліків і лікування);
- життя в суспільстві (повсякденна активність, соціальні зв'язки, дружні зв'язки, прийняття людини в суспільстві і його суспільній значимості, професіоналізм);

- навколишнє середовище (житло й побут, безпека, дозвілля, доступність екологічної інформації);
- духовність й особисті переконання.

Якість життя розглядається як система показників, що характеризують ступінь реалізації життєвих стратегій людей, задоволення їхніх життєвих потреб. Якість життя – це сукупність показників загального добробуту людей, що характеризують рівень матеріального споживання (рівень життя), а також споживання безпосередньо не оплачуваних благ.

Якість життя – це категорія не настільки стандартизована, як поняття "якість", представлено в міжнародних стандартах ISO. Кожне суспільство розробляє це поняття самостійно, виходячи зі своїх ідеалів. У багатьох країнах ідея якості стала національною ідеєю. Під якістю життя розуміється, як правило, фінансова безпека суспільства, єдність із природою, відповідальність перед майбутніми поколіннями й багато інших показників. Це поняття охоплює характеристики й індикатори рівня життя як економічної категорії, умови праці і відпочинку, житлові умови, соціальну забезпеченість і гарантії, охорону правопорядку і дотримання прав особистості, природно-кліматичні умови, показники збереження навколишнього середовища, наявність вільного часу і можливості його доцільно використовувати, нарешті, відчуття спокою, комфортності і стабільності.

Характеризуючи поняття якості життя як соціально-економічної категорії необхідно підкреслити ряд її особливостей:

По-перше, поняття «якість життя» надзвичайно широке, багатоаспектне, багатогранне поняття, незрівнянно більше широке, чим «рівень життя». Це соціологічна категорія, що далеко виходить за межі економіки і охоплює всі сфери суспільства.

По-друге, якість життя має дві сторони: об'єктивну й суб'єктивну. Критерієм об'єктивної оцінки якості життя служать наукові нормативи потреб й інтересів людей, по співвідношенню, з якими можна об'єктивно судити про ступінь задоволення цих потреб й інтересів.

У третій, якість життя є категорією, що пов'язана з іншими соціально-економічними категоріями та поєднує багато з них, наприклад, якісні оцінки рівня життя і навколишнього середовища.

Якість життя – це ступінь розвитку й повнота задоволення всього комплексу потреб й інтересів людей, що проявляються як у різних видах діяльності, так й у самому життєвідчутті. Проблема якості життя містить у собі умови, результати й характер праці, демографічні, етнографічні й екологічні аспекти існування людей. Є в цій проблемі юридичні й політичні сторони, пов'язані із правами й свободами, поведінкові й психологічні, ідеологічні й культурні аспекти.

В Україні, як і в інших країнах світу, для планування соціально-економічного розвитку країни та її регіонів використовуються показники оцінки рівня та якості життя населення.

Серед офіційно прийнятих і використовуваних органами статистики України методик в першу чергу слід вказати на методичку, подану в статистичному збірнику «Соціальні індикатори рівня життя населення» [2]. Вона заснована на системі соціальних індикаторів рівня та якості життя населення, які щорічно розраховуються і публікуються Держкомстатом України. Ця система соціальних індикаторів включає такі групи окремих показників:

- 1) макроекономічні показники:
 - валовий внутрішній продукт на душу населення;
 - реальні наявні доходи на душу населення;
 - фактичне кінцеве споживання домашніх господарств на душу населення;
 - витрати з бюджету на соціально-культурні заходи на душу населення;
 - середньомісячна номінальна заробітна плата населення;
 - структура фонду оплати праці;
 - розподіл чисельності тих, хто працює, за розміром заробітної плати;
- 2) демографічні показники:
 - основні геополітичні характеристики;
 - щільність населення;
 - очікувана тривалість життя населення;
 - природний приріст населення;
 - окремі показники народжуваності;
 - коефіцієнт смертності немовлят;
 - коефіцієнт смертності дітей;
 - материнська смертність (із зазначенням причин смерті);
- 3) охорона здоров'я і безпека:
 - захворюваність населення (по видах хвороб);
 - ВІЛ-інфіковані і хворі на СНІД;
 - захворюваність активним туберкульозом;
 - захворюваність населення розладами психіки і поведінки внаслідок вживання алкоголю;
 - викиди шкідливих речовин в атмосферу;
 - умови праці робітників, зайнятих в основних галузях економіки;
 - чисельність потерпілих на виробництві;
- 4) освіта:
 - чисельність осіб, що навчалися в навчальних закладах;
 - загальноосвітні навчальні заклади;
 - професійно-технічні навчальні заклади;
 - прийом студентів до вузів I - IV рівнів акредитації (із зазначенням джерел фінансування);
 - основні показники діяльності докторантур і аспірантур;
 - розподіл населення за рівнем освіти;
- 5) зайнятість населення:
 - економічна активність населення (за місцем проживання, статтю і віковими групами);
 - рівень зайнятості населення (із зазначенням місця проживання і статі);
 - вивільнення працівників;
- 6) показники матеріальної забезпеченості населення:
 - доходи домогосподарств;
 - структура сукупних ресурсів домогосподарств;

- витрати громадських організацій на благодійну діяльність;
- 7) рівень і структура особистого споживання:
 - розподіл населення за рівнем середньодушових грошових витрат;
 - структура сукупних грошових витрат домогосподарств;
 - споживання продуктів харчування в домогосподарствах;
 - розподіл домогосподарств за рівнем середньодушових сукупних витрат;
 - енергетична цінність і вміст поживних речовин у спожитих в домогосподарствах продуктах харчування;
 - 8) житлові умови населення:
 - забезпеченість населення житлом;
 - введення в експлуатацію житлових будинків;
 - кількість родин, що перебувають на квартирному обліку;
 - надання житла окремим категоріям громадян;
 - 9) показники пенсійного забезпечення населення:
 - види і розміри пенсій;
 - чисельність пенсіонерів і середній розмір їх пенсій;
 - співвідношення розмірів середньої пенсії і середньої заробітної плати працівників, зайнятих в економіці;
 - 10) показники соціальної напруженості:
 - заборгованість між підприємствами України;
 - заборгованість по виплатах;
 - рівень безробіття;
 - чисельність працівників, які знаходяться в умовах змушеної неповної зайнятості;
 - кількість страйків та їх наслідки;
 - розгляд судами справ про порушення трудового законодавства;
 - коефіцієнт злочинності;
 - кількість самогубств.
- Рівень і якість життя населення визначаються як за допомогою інтегрального індексу людського розвитку, так і дев'яти індексів, характеризують окремі його аспекти, а саме:
- демографічний розвиток регіонів;
 - розвиток регіональних ринків праці;
 - матеріальний добробут населення; умови проживання населення;
 - стан і охорона здоров'я населення;
 - соціальне середовище;
 - рівень освіти населення;
 - економічна ситуація;
 - фінансування людського розвитку.
- Методика, подана у [3], відрізняється від методики, запропонованої фахівцями ООН, тим, що в ній:
- збільшено кількість компонентів і показників, які включено до інтегрального індексу людського розвитку;
 - крім позитивних характеристик (стимуляторів) людського розвитку, в оцінку включені і негативні (дестимулятори).

Крім того, принциповою відмінністю запропонованої [3] методики від міжнародної методики розрахунку індексів людського розвитку є відмова від гіпотези рівнозначності окремих складових у розрахунку індексу людського розвитку регіону.

Для відбору окремих показників людського розвитку в методиці використовувався метод факторного аналізу.

Для нормування показників тут запропоновані такі формули [1]:

а) для показників-стимуляторів:

$$Y_{ij} = \frac{Z_{ij} - Z_{j\min}}{Z_{j\max} - Z_{j\min}}, \quad (1)$$

де

Z_{ij} - значення і-го показника в j-му регіоні;

$Z_{j\min}$ - мінімальне значення і-го показника в j-му регіоні;

$Z_{j\max}$ - максимальне значення і-го показника в j-му регіоні;

б) для показників - дестимуляторів:

$$Y_{ij} = \frac{Z_{j\max} - Z_{ij}}{Z_{j\max} - Z_{j\min}}, \quad (2)$$

Розрахунки інтегральних показників (I_{ij}), що характеризують окремі аспекти людського розвитку, здійснюються за формулою [3]:

$$I_{ij} = \sum_k^{n=27} y_{ik} W_{ik}, \quad (3)$$

де

y_{ik} - нормований і-й показник людського розвитку в j-му регіоні;

W_{ik} - вага, з якою і-й показник враховується при розрахунку інтегрального показника.

Індекс регіонального людського розвитку (I_j) розраховується, виходячи з інтегральних показників окремих його аспектів, (I_{ij}) за формулою [3]:

$$I_j = \sum_{i=1}^{l=9} I_{ij} W_{ij}, \quad (4)$$

Недоліком вищезгаданих методів оцінки якості життя населення є відсутність інтегрального показника якості навколишнього середовища.

Методам комплексних оцінок якості навколишнього природного середовища присвячена монографія [4]. В роботі [4] розглянуто різні методичні

підходи до визначення інтегральних і комплексних показників якості атмосферного повітря, поверхневих вод і ґрунтів.

Методи оцінки якості життя ґрунтуються на даних статистичної звітності, яка містить інформацію про викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, скиди стічних вод в поверхневі води та обсяги утворення відходів. Але ця інформація не висвітлює якісний стан компонентів навколишнього природного середовища. Зрозуміло, що дані статистичної звітності не обчислюють інтегральні показники якості довкілля, бо для цього потрібні фахівці.

Вважаємо за необхідне включити в систему показників якості життя комплексну оцінку ризику для здоров'я населення, яка показує рівень небезпеки забруднення довкілля і забезпечення комфортності існування людини. Методам оцінки ризику для здоров'я населення присвячено багато наукових праць [4-7], але виконувати ці розрахунки повинні досвідчені фахівці.

Список літератури

1. Рівень і якість життя населення: Монографія / Під ред. Є.П. Кушнар'ова. – Х.: ВД "ІНЖЕК", 2004. – 272 с
2. Соціальні індикатори рівня життя населення: Стат. зб. – К.: 2002. – 228 с.
3. Методика вимірювання людського розвитку регіонів України. – К., 2001. – 32 с.
4. Інтегральні та комплексні оцінки стану навколишнього природного середовища: монографія / О.Г. Васенко, О.В. Рибалова, С.Р. Артем'єв і др. – Х.: НУГЗУ, 2015. – 419 с
5. Integrated Risk Information System (IRIS) : [Електронний ресурс] / U.S. Environmental Protection Agency (EPA). – Режим доступу: <http://www.epa.gov/iris> – Назва з титул. екрану
6. Лисиченко Г.В. Методологія оцінювання екологічних ризиків [монографія] / Г.В. Лисиченко, Г.А. Хміль, С.В. Барабанов. – Одеса: Астропринт, 2011. – 368 с
7. Рибалова, О.В. Новий метод оцінки ризику для здоров'я населення від забруднення ґрунтів важкими металами / О.В. Рибалова, О.В. Бригада, О.О. Бондаренко, С.О. Макаров // Проблеми надзвичайних ситуацій. – 2019. – № 1(29) – С. 79-99.